

Az „altera pars”

Jobb volna csak észrevételekkel, mint allúziókkal is

Az Országos Széchényi Könyvtár, azon belül is a Könyvek Központi Katalógusának (KKK) két érdemes, mester fokú munkatársa – *Bátki Anna* és *Kürtiné Kiss Éva* – a TMT e számában (p. 465–471.) arra érdemesítette *Demén Ilona* és *Sándor Mária* Túl a nagy feldolgozási traumán c. cikkét (TMT, 32. köt. 3. sz. 1985. p. 108–117.), hogy észrevételeket – számításom szerint: 75%-ban észrevételeket, 25%-ban közhelyeket és allúziókat – fűzzön hozzá. (A teljes reflexió – megszámloltam – összesen 529 sort tesz ki a lapban.)

Az észrevételeket az Országos Műszaki Könyvtár igazgatójaként köszönöm. Biztosíthatom szerzőiket arról, hogy a cikk – az érdemi 75% folytán – az OMK bibliográfiai leíró és katalógusszerkesztő csoportjának (lám, lám: 1985 elején magunk is rájöttünk arra, hogy az új szabványok hangsúlyozottabb logikája megköveteli a leírás és a szerkesztés egy szervezeti egységbe való összevonását) kötelező olvasmánya lesz. Ám nemcsak kötelező olvasmánya, hanem a tényleg szükséges korrekciók megtételének rajtköve is.

Demén Ilona és Sándor Mária cikkéről minden elmondható, pl. hogy önkritikus, vívódó, az elfogadott megoldásokra szakmai kritikát váró, más könyvtárak hasonló problémáinak megoldását elősegíteni akaró volt, csak az nem, hogy fennhéjázó vagy frech lett volna. Ehhez képest a válaszban – méltánytalanul – meglehetősen sok az ilyen..., nos: az olyan elem, amellyel kapcsolatosan a jóérzésű szakember óhatatlanul a “nem születünk katonának” típusúak oldalára áll az “örömkatonák”-kal szemben.

Mert kinek is esnék jól a kioktatás, “hogy az új szabványok bevezetése igazi »traumát« csak ott jelenthet, ahol a régi szabványok alapján sem volt elég átgondolt és tudatos a »címléírás«”. Ezt én, már engedtessek meg, máshogy nem tudom desifri-

rozni, mint: “Ti aztán valamennyien tökkelütöttek és outsiders vagytok, bezzeg mi...”. Szerintem – vallom ennek ellenére ma is – az áttérés mindenütt traumatikus. Amíg az új szabványok az ujjbögyök szabályaivá nem válnak, meglehetősen sok időnek kell elteltie. Különösen, ha ezeknek a szabályoknak régi ujjbögy-szabályokat kell a munkatársakból kiszorítaniuk.

Belátom én is, hogy “az a következtetés, hogy a bibliográfiai leírás munkája továbbra is nagy odafigyelést igényel, közhely”. Ám ezt kipécézni, és még nagyobb közhellyel, ti. azzal lebunkózni, hogy “egyetlen szabvánnyal sem zárható ki a könyvtári (és semmilyen más munkából) az emberi gondolkodás”, azt sugallja, hogy a szerzőket foglalkoztató műhely a szakmai meggyőzés szerepkörét olykor-olykor a pápasági “tanítóhivatal” szerepkörével cseréli fel; s ez a beállítottság aligha kívánatos. (Csak mellékesen: engem különösen elszomorított, hogy az OSZK-szerzők az OMK-szerzőket éppen *Horváth Magda* kitűnő katalógizálási tankönyvével utasítják rendre, minthogy a belőle vett idézet cikkük kontextusában a közhelyek közhelyévé szürkül, s mint ilyen, egyértelműen tanúskodik arról: ami eredeti funkciójában, ti. az alapvető szakmai közhelyek el-sajátítását célzó oktatásban briliáns, nem nagyon illik máshová, hacsak valaki nem az imént említett tanítóhivatali igénnyel lép fel.)

S mit lehet mondani arra a megjegyzésre, hogy az ETO “azon információkereső nyelvek közé tartozik, amelynek mélységbeli rugalmassága rendkívül nagy”? Csak nem azt, hogy ez az egész szakma számára reveláció!?

“A KKK-ban is komoly gondot jelent a szükséges és új kiadású segédkönyvek hiánya. Elgondolkodtató azonban a szerzőknek ezzel kapcsolatos utolsó mondata: »valamint hiányzott ezek (ti. a segédköny-

vek) használatának gyakorlata is.« — röppent ki imígyen az OSZK-szerzők tolla alól a rosszmájú allúzió, talán az egész cikk legfejlettebb allúziója. Róla ennyit: az OMK e megjegyzés ellenére sem retten el az önkritikától, mint munkája jobbá tételének egyik eszközétől.

Ha egy szakmára alkalmazzuk a "salus rei publicae suprema lex esto" követelményét, a párbeszédben vízszintesen terjedő hangot feltételez. Ha a

hang felülről jön, ott nincs "res publica", hanem valami egészen más, amit — kihagyva a kínálkozó ziccet — csak azért nem nevezek "ember tragédiájának", mert könyvtárügyünk jelenlegi helyzetében nem több, mint komédia. Bármily siralmas.

Futala Tibor
(OMK)

A primer és szekunder kiadók közötti pénzügyi kapcsolatokról

Az eredetileg a *CBE Views* 1985. tavaszi számában publikált "olvasói levél" szerzői vetették fel primer és szekunder kiadók közötti, eddig harmonikusan fejlődő kapcsolat felülvizsgálatának kérdését. A tudományos folyóiratok kiadói — hagyományaikhoz híven — ingyen szolgáltatják folyóirataik tartalomjegyzékét és a közölt cikkek tartalmi kivonatát a referáló és indexelő szolgáltatások számára (gyakran a folyóirat díjmentes példányával együtt). A kiadók által nyújtott adatok nagy tömege a szekunder kiadók adatbázisainak és online rendszereinek részévé válik, ahol is az információkat feldolgozzák, újracsomagolják és eladják.

A múltban, ha a primer kiadók valamiféle viszonzást kértek a nyersanyag fejében, rendszerint ezt a választ kapták: "folyóiratukat a referátumok és hivatkozások formájában folyamatosan feltárjuk". Ebben a válaszban csak addig volt némi igazság, amíg csupán nyomtatott változatok készültek. A számítógépes nagyvállalkozások korában azonban ez a válasz elveszítette érvényét. Ma, amikor a folyóiratok száma nő, fenntartási költségeik emelkednek, az előfizetők száma pedig csökken, a primer kiadók számára különösen megfontolandó kérdés, megéri-e nekik, hogy továbbra is folytassák a tudományos kutatómunka eredményeinek publikálását, nagy összegeket költsenek a szerkesztésre, áttekintésre, kinyomtatására, anélkül, hogy ezért bármiféle kárpótlást kapnának. Mindez az előfizetési díjak növekedéséhez vezet.

A problémát még súlyosbítja, hogy a könyvtárak mind kevesebb pénzt fordítanak folyóiratok beszerzésére, mivel költségvetésük nagy részét a számítógépes visszakeresési jellegű termékek beszerzése viszi el. Emellett tetemes összeget vesznek ki a könyvtárak pénztárcájából az elektronikus publikálás által hozzáférhetővé váló teljes szövegek is. Ez a fejlődés veszélyeztetheti a folyóiratokat mint a tudósok számára nélkülözhetetlen, kiváló minőségű információk forrását.

A primer folyóiratoknak meg kell szervezniük, hogy bevételeiket saját anyagaik rendelkezésére bocsátása révén növelhessék. A teljes szövegű elektronikus publikálásban részt vevők biztosítják a szerzői jogdíjak rendezését minden kiadó számára, amelynek a termékeit felhasználják. A vitaindítóknak szánt cikk szerzői ezt várják a szekunder kiadóktól is.

/NFAIS Newsletter, 27. köt. 3. sz. 1985. p. 58—59./

(Mándy Gábor)